
Anbudet

Eskilstuna - Strängnäs
Släktforskarförening

Informationsblad för Eskilstuna-Strängnäs Släktforskarförening

Nr 1 år 2009

Motiv över Tunafors fabriker, Eskilstuna. Foto Christer Svensson

Innehåll

Föreningsinformation	2
Ordföranden har ordet	3
Stadsliv i mitten av 1800-talet	4
Dagordning för årsmötet 2009-03-28	7
Rapport från Registervårdsgruppen	8
Träffpunkt Contrast	9
Stadsarkivet	9
Föredrag: Fader okänd	10
Medlemsförändringar 2008	12
Kalendarium	12
Hur presenterar vi resultatet av våra forskarmödor?	13
Nyheter i lokalen	13
Utdrag ur en dagbok	14
Föredrag på Contrast	15

Föreningsinformation

Eskilstuna - Strängnäs
Släktforskarförening
Dambergsgatan 1
633 41 ESKILSTUNA
Tfn 016-12 21 47

Plusgiro 73 81 41-1

Medlemsavgifter 2008

Fullbetalande 200:-/år

Familjemedlem 100:-/år

Medlemskap för ungdom upp till
23 år 25:-/år

Avgift för ny medlem som
betalas in till föreningen
mellan 1/10 och 31/12 ger fullt
medlemskap även påföljande år.

Redaktör

Richard Attered
Tfn 016-641 63
richard.attered@telia.com

Teknisk redaktör

Christer Svensson
Tfn 016-51 67 21
chrsve2@telia.com

Adressändring

Skickas till kassören

Eftertryck eller citat

Får gärna göras ur Anbudet under
förutsättning att källan och för-
fattare anges.

ISBN/ISSN 9929522492

Manusdag	Till posten
Nr 2 16/4	18/5
Nr 3 13/8	14/9
Nr 4 15/10	16/11

Föreningens hemsida

essf.se
essf@telia.com

Webbmaster

Maj-Britt Sundin
Tfn 016-14 41 30
Mob 0730-28 76 11
majbritt.sundin@gmail.com

Styrelseordf. och ansvarig utgivare

Richard Attered
(se redaktör)

Vice ordförande

Ulla Britt Svensson
Tfn 016-12 10 29
ullabritt Svensson@tele2.se

Sekreterare

Iris Rehnholm
Tfn 016-51 24 97
iris.rehnholm@telia.com

Vice sekreterare

Birgitta Hörnlund
Tfn 016-42 11 56
birgitta.hornlund@comhem.se

Kassör

Kjell Ivarsson
Tfn 016-12 35 91
41ivarsson@telia.com

Övriga ledamöter

Maj-Britt Sundin
(se webbmaster)

Ann-Sofie Johansson
Tfn 016-14 68 17
as.j@tele2.se

Gunvor Larsson
Tfn 0152-123 09
gunvorla@gmail.com

Gunilla Thörne
Tfn 0152-186 63
lasse.gunilla@telia.com

Kommiteansvariga

Utbildning

Ulla Britt Svensson
(se vice ordförande)

Aktiviteter

Ann-Sofie Johansson
(se övriga ledamöter)

Resor

Gunilla Thörne
(se övriga ledamöter)

Datagruppen

Krister W. Nilsson
Tfn 016-14 96 92
krister@winstons.se

Registervårdsgruppen

Kjell Ivarsson
(se kassör)

Hemsidan

Maj-Britt Sundin
(se webbmaster)

Lokalansvarig Eskilstuna

Sven Kjellberg
Tfn 016-42 06 49

Lokalansvarig Strängnäs

Sonja Jönsson
Tfn 0152-139 40

Tidningsredaktion

Richard Attered
(se redaktör)

Föreningslokalen i Eskilstuna

Dambergsgatan 1
OBS! Parkering max 4 tim.

Föreningslokalen i Strängnäs

Källgatan 8
(ovanpå ICA Bengtsson)

Öppettider

Öppettider under säsong:

Eskilstuna:

Tisdagar kl 13.00 – 18.00
Torsdagar kl 13.00 – 18.00
Lördagar kl 10.00 – 14.00

Strängnäs:

Tisdagar kl 16.00 – 18.00
Onsdagar jämna veckor
kl 18.00 – 21.00

För närmare information se
hemsidan eller kalendariet i
detta informationsblad.

Ordföranden har ordet

Ytterligare ett år har vi nu lagt bakom oss med alla återblickar och sammanfattningar om vad som gjorts och vad som var bra eller dåligt som ett årsskifte för med sig. Nu är det dags att blicka framåt och planera för innevarande verksamhetsår och infria avlagda nyårslöften.

Om jag gör en snabb återblick på det gångna året, så var det mycket mer att göra som ordförande, mer än vad jag kunde föreställa mig, men det har samtidigt varit mycket stimulerande. Har man bra medarbetare, som jag har haft, så är inget omöjligt. Vi har fått fart på kurserna genom utökat samarbete med fler studieförbund. Kursverksamheten är ju oerhört viktig för föreningen. Samarbetet med ABM (Arkiv, Bibliotek, Museer) har fungerat bra. Föredragen på Contrast med inbjudna föredragshållare har slagit väl ut med mycket bra besöksfrekvens.

Om jag nu blickar lite framåt så kommer vi att fortsätta med föredrag på Contrast i samarbete med ABM. Vårens föredrag finns i tidningen och på hemsidan.

Intresset att lära sig släktforska hoppas jag håller i sig, så att den positiva ökningen av kursverksamheten fortsätter. Problemet här blir att få tag i fler cirkelledare och assistenter, men det är vad man kan säga ett angenämt problem.

Sörmländska Släktforskarmässan den 17 oktober i Munktellmuseet är årets stora projekt i samarbete med Nyköpings och Katrine-

holms släktforskarföreningar. Till den kommer det att behövas mycket folk som hjälper till med allehanda sysslor. Är du intresserad av att hjälpa till med något, så är det bara att tjoa till.

Släktforskarmässan har en egen hemsida, *slaktforskarmassan.essf.se*.

Vår egen hemsida har fått ett nytt utseende och ny adress, som ni kanske märkt. Enligt vår webmaster, Maj-Britt Sundin, så har den besökts även från utlandet som USA och ett flertal europeiska länder.

På hemsidan finns nu Köp, Byt och Sälj. Där kan du sätta ut om du vill köpa, byta, sälja eller kanske skänka något. Du mailar bara in ditt önskemål till webmastern.

E-postadresserna har börjat strömma in, men det fattas många ännu. Det kan ju bero på att man inte vill lämna ut den eller att man helt enkelt har glömt. Om du inte får något "Nyhetsbrev", men vill ha, så beror det nog på att vi inte fått din e-postadress eller att den behöver uppdateras.

En nyhet i år är att vi inför medlemskort. Tanken är att vid vissa arrangemang skall entréavgiften vara lägre för medlemmar som visar upp sitt medlemskort.

Som redaktör för Anbudet passar jag på att framföra ett stort tack till alla som skrivit artiklar till tidningen. Vi har fått mycket beröm för innehållet, så jag hoppas att ni fortsätter med att bidra med artiklar. Vi tar gärna emot från fler. Det finns alltid någon, som sitter inne med någon historia om sin hembygd, barndom, uppväxt eller något annat. Varför inte berätta om sin egen släktforskning och hur du kom in på det. Det behöver inte vara på flera sidor, bara det är något.

Vi ses på årsmötet, i våra lokaler, på våra föredrag eller på andra aktiviteter framöver.

Richard Attered

Stadsliv i mitten av 1800-talet

I mitten av 1800-talet gick välbeställda herrar ofta klädda i hög cylinderhatt medan arbetaren och hantverkaren ofta hade en skärmmössa. De flesta var slät-rakade, men mustasch och polisonger började växa på rikare herrar och skägget på arbetare.

Kvinnorna hade ofta sina schaletter med krås och från 1830 till 60 var den s.k. krinolin vanlig, trots läkarnas varning för allt för hård snörning i midjan.

Bondkvinnor och pigor hade inte så vida kjolar och ofta ett huckle om håret.

Vid samma tid avlöstes den konservativa eran som varit rådande seklets första del, särskilt under Karl XIV Johan (1818–1844), av en mer liberal tid. Oscar I (1844–1859) visade större intresse för liberalismen än sin far, även om han inte infriade förhoppningarna så långt som den liberala oppositionen önskat.

Men nu började ändå förändringar komma slag i slag.

År 1842 genomfördes obligatorisk folkskola, 1845 fick dotter ärva lika mycket som son, 1846 avskaffades skråna, 1855 kunde kvinnan bli myndig, 1858 avskaffades konventikelplakatet, dvs. det blev i alla fall i teorin tillåtet att tillhöra ett annat samfund än svenska kyrkan, även om det var långt tills det kom att verka i praktiken. År 1864 blev näringsfriheten fullständig och 1865 började det gamla ståndssamhället avvecklas med en ny tvåkammarriksdag som inte byggde på bördsprincipen, men däremot på förmögenhet. I Sverige verkade liberala politiker som Lars Johan Hierta, Johan August Gripenstedt och Louis de Geer.

En liberal våg svepte över Europa. Spannmålstullarna avskaffades i Storbritannien och när frihandel infördes gynnade det svensk export. I Frankrike fortsatte man att göra revolution gång på gång. År 1830 var det dags för andra gången och när det brakade loss i februari 1848 kom den revolutionära yran att sprida sig runt om i Europa. I Stockholm dödades 18 personer. Dessa revolutioner var inte så mycket ett

uttryck för att de fattiga försökte förbättra sina levnadsförhållanden utan handlade mer om att hantverkare, köpmän och intellektuella reagerade mot överhetens försök att stoppa det fria ordet och möjligheten till demokrati för medelklassen.

De liberala idéerna skulle genom frihandel och friare möjligheter för hantverk och företag att föra med sig industrialisering och inflyttning till städerna. Men år 1850 märkte man ännu inte särskilt mycket av det.

Fortfarande bodde 10 procent av befolkningen i städerna, lika liten andel som femtio år tidigare. I Stockholm t.ex. var levnadsförhållandena så dåliga och dödligheten så stor att den blygsamma folkökning som förekom då, helt berodde på inflyttning. Nästan hälften (45%) av alla som föddes i Stockholm var barn till ogifta mödrar. Barnadödligheten var hög, särskilt bland de ogifta kvinnornas barn där så många som två tredjedelar dog före ett års ålder.

Fullt så illa var det inte i alla städer. Hur såg då det dagliga livet ut i en liten småstad som t.ex. Eskilstuna med omkring¹ fyra tusen invånare?

En utmärkt beskrivning av hur det tedde sig har vi fått av Pauline Lundström som år 1913 skrev ned sina barndomsminnen från staden under 1850- och 60-talet.

Hon beskriver en småstad där vävstolens dunk och träskornas klamp mot knaggliga stengator hördes liksom släggornas tunga slag från smedjorna, hur staden var full av små hus med gröna täppor med äppelblom och syren. På kvällarna kunde man se en barfota flicka med en eller två grisar traska hem till mamma och pappa. Staden sträckte sig från båtsmansbacken i väster där hon mindes små ruckliga stugor, till Oxbacken i nordost där kreatursmarknader hölls i oktober. Den egentliga marknaden hölls annars vid Rådhusstorget och där strålade salustånden i sin stora färgprakt. Det fanns silver och guld, koppar, tenn och blecksaker. Pauline Lundström beskriver vidare den tidens nöjen såsom att bevista mindre teatersäll-

¹ Jacobsson Magnus, Marsrevolten 1848 s.36

skap som gästade staden och spelade, eller att se på lindansare och akrobater när de uppträdde.

Eller att gå till konditor Linders konditori och världshuset Sommaro där, som hon skriver, hjärtevännen någon gång kunde slå på stort och bjuda sin käreasta på te och där dans förekom.

Gökottor med kaffekorg och matsäck, supé med lekar och dans på kvällen till bodkarlens fiol var andra nöjen.

En tidning i Stockholm berättade 1841 om populära lekar i umgänget såsom fjäderleken, charader, kyssa nunnan, kärlekens bro eller Aristoteles häst. Många lekar som är helt bortglömda idag.

Annat som hörde till underhållning kunde vara skillingtryck med visor som såldes på marknader av kringvandrande spelmän. Detta gällde kanske särskilt för landsbygden.

Men det var inte bara en idyll. Om vi går tillbaka till Pauline Lundström och Eskilstuna så beskrivs där också hur bönder och smeder slogs vid marknaden på Oxbacken, och ett stort slagsmål på Radermachergatan där arbetare efter att ha slagits med olika tillhyggen bars bort blodiga från platsen och polisen, allt för fåtalig för att våga ingripa, bara kunde stå och titta på.

Vidare beskrev Pauline Lundström hur koleran härjade på 1850-talet och man ständigt såg bårar eller kistor dra förbi tills alla blev så skräckslagna att det nästan inte gick att få tag på bärare.

Det röktes med tjära, svavel och enris och klockorna ringde ständigt.

Eskilstuna, för att stanna kvar där, beskrevs också vid samma tid av Theofron Munktel som konstaterar att staden inte har något överraskande att erbjuda, ehuru kyrkan har ett vackert läge vid ån. Husen gör honom besviken, men gatorna är raka och breda. Alla husen var av trä och det imponerade inte på Munktel. Trähusen hade ofta tegeltak. Många var bara en våning och hade brutna s.k. mansardtak, enligt Göran M.

Silfverstolpe². Bostadshusen låg efter gatan och verkstäder, ladugårdar och bryggghus inne på gårdarna.

Trångboddheten var stor. Trots det annonserades ofta om outhyrda rum. Gesäller och lärlingar, vilka det fanns många av i Eskilstuna, hade ofta bara en säng i sitt rum, ibland sov de i verkstaden. Stadsläkare Malm och prosten Lundgren klagade över det myckna supandet i staden och prosten beklagade sig också över de slavliknande förhållanden som arbetarna hade och menade att det var orsaken till det förskräckliga supandet.

För fattiga var nog livet ändå ganska enformigt. Långa arbetsdagar med hårt slit och en ständig kamp för att få pengarna att räcka, ganska få nöjen.

En smedgesäll som kom till Eskilstuna på 1860-talet berättar om de enda nöjen som han kom att tänka på när han på äldre dagar fick frågan om nöjen: Det var att gå till Sommarrobacken och singla slant eller på Djurgården och resa käglo³.

Eskilstuna skiljde sig en aning från andra städer vid samma tid eftersom staden var mer industrialiserad genom att Fristaden funnits sedan 1771. Men snart skulle industrialiseringen ta fart och förändra stadslivet också i andra städer. Detta var till stor del ett resultat av ökad liberalisering och frihandel.

Den som likt Pauline Lundström i början av 1900-talet kunde se tillbaka till förra seklets mitt såg de stora förändringarna. Det fick henne att skriva ner sina minnen.

Henrik Lindström

² Silfverstolpe Göran M. Eskilstuna – den månghamrade staden

³ Hellberg, Eskilstuna en svensk märkesstad, s.365

Källor: Hellberg, Eskilstuna, En svensk märkesstad, Eskilstuna, 1919
Jacobsson, Magnus, Marsoroligheterna 1848, Historiska media (2005)
Lindorm, Erik, Ny svensk historia 1810 – 72, Norwich 1979
Lundström, Pauline, Gamla Eskilstuna, Eskilstuna 1913
Silfverstolpe, Göran M, Eskilstuna - den månghamrade staden. 1963

Härmed kallas föreningens alla medlemmar till

ÅRSMÖTE

Lördagen den 28 Mars 2009 kl. 13.00

Plats: Munktellmuseet

Mötet börjar med att

FÖRETAGENS ARKIV I SÖRMLAND
(FÖRETAGSARKIVET)
berättar om och visar
bilder på gamla företag och industrier
i Eskilstuna

Till det inledande föredraget är även allmänheten välkommen

**Kaffe/te med bröd serveras i pausen mellan föredraget och
årsmötesförhandlingarna.**

Förhandsanmälan behövs ej, men kom i god tid.

Hjärtligt välkommen önskar
styrelsen för
Eskilstuna - Strängnäs Släktforskarförening

Dagordning för årsmötet 2009-03-28

1. Årsmötets öppnande
2. Fastställande av röstlängd
3. Val av två justerare – tillika rösträknare att jämte ordförande justera protokollet
4. Fråga om årsmötet blivit stadgeenligt utlyst
5. Val av ordförande att leda årsmötets förhandlingar samt anmälan om styrelsens val av sekreterare
6. Fastställande av dagordningen
7. Styrelsens berättelse över det föregående verksamhetsåret
8. Genomgång av resultat- och balansräkning
9. Revisorernas berättelse
10. Fastställande av resultat och balansräkning (i detta beslut får ej styrelsen delta)
11. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter (i detta beslut får ej styrelsen delta)
12. Genomgång av/beslut om verksamhetsplan och budget för innevarande verksamhetsår
13. Stadgeändring
14. Val av
 - a) Ordförande på 1 år
 - b) Styrelseledamöter 4 st på 2 år
 - c) Valberedning 2 st och 1 suppleant på 1 år
 - d) Revisorer 2 st och 1 suppleant på 1 år
15. Fråga om omedelbar justering av punkt 12, 13 och 14
16. Övriga frågor
18. Mötets avslutande

Rapport från Registervårdsgruppen

En del kanske undrar vad vi gör och vad som döljer sig bakom det något ”torra” ordet Registervårdsgrupp. Det är faktiskt bokstavligt talat så att vi sitter ganska många och vårdar några gamla register varje måndag mellan klockan 9 och 12. Vi har väldigt roligt och att vi är ganska många som då träffas och ”översätter” gamla register till en något modernare form. Har då detta något med släktforskning att göra? Den nya skivan som ESSF gav ut förra året är ett resultat av vår registervård. Vi sitter alltså och för över uppgifter från fotostatkopior och registerkort till datorn. Dessa överföringar blir ju som alla släktforskare vet inga primäruppgifter, varför överföringarna måste verifieras mot primärkällorna (Kyrkböckerna). Sedan fixar föreningens datakunniga personer till att dessa data blir sökbara.

Naturligtvis låter detta fruktansvärt torrt och tidsödande, men egentligen tycker vi inom

gruppen att det är precis tvärtom. Det är för det första väldigt lärorikt. Vi lär oss t.ex. att tolka skrift från olika århundraden. Vi får exempelvis uppfattning om när de olika skråna hade sina fester. Vi i gruppen försöker även hinna med en fika under de timmar som vi träffas, och under ledning av gruppledarna Anita och Nils-Georg löser vi många av livets gåtor tillsammans. Naturligtvis de gåtor som hör ihop med vårt vårdande av registren. Någon enstaka gång kan det hända att vi hamnar lite på sidan om ämnet, men det förskjuter inte något av den trivsamma tillvaro som denna registervårdsgrupp ägnar sig åt.

Till saken hör att vi behöver förstärka gruppen med ytterligare några personer som vi vill skall få njuta av tillvaron och gemenskapen tillsammans med oss. Om någon känner sig manad eller bara tycker att det vi håller på med låter trevligt så går det bra att kontakta Richard A i ärendet.

Christer Fredriksson

Har du något intressant att berätta!

En historisk händelse, en egen upplevelse, något barndomsminne, bygdehistoria, släkthistoria, egen släktforskning eller något annat som kan intressera andra släktforskare. Kanske en del tips eller goda råd i släktforskningen. Något som kan passa in i släktforskarföreningens tidning.

Skriv ihop en artikel på ett eller ett par A4-sidor och skicka in den till oss på Anbudets tidsningsredaktion så kanske den kommer med i kommande nummer av Anbudet!

Christer Svensson

Träffpunkt Contrast

Ien serie föredrag som arrangerats på Contrast hade nu turen kommit till ett föredrag om att forska på nätet.

Föredragshållare denna kväll var Anders Thornström som i vanliga fall har sin arbetsplats på Krigsarkivet i Stockholm.

En del av de tips och råd han gav var säkert sådana som många av deltagarna redan har utnyttjat vid arbetet med datorn, men några kanske finns anledning att notera.

Först i raden var sökmotorn Google som de flesta känner väl till när det gäller att leta på de flesta frågor. Däremot kom ett tips om Mölndals länkkatalog som var helt främmande för undertecknad. Sök på "bibliotek.molndal.se/webbkatalog". Den innehåller mer än 20.000 utvalda länkar på nätet. Genealogi = L.

Allt som trycks och sprids i Sverige skall även finnas digitalt i ett exemplar på Kungl Biblioteket, "kb.se". Här kan man söka i flera miljoner boktitlar i databasen Libris. Även böcker on-line.

Riksarkivet, Statens arkiv, "ra.se" och krigsarkivet "ra.se/kra" med länkar till kartor, soldatregister och soldatforskning. Här finns NAD, den nationella arkivdatabasen,

"nad.ra.se" med detaljerade förteckningar över offentliga arkiv.

Rötter, bekant för de flesta, "genealogi.se" med länklister och anbytarforum. Intressant för en del att söka på är Hans Högmans beskrivningar av det svenska indelningsverket med länkar om soldatforskning, allmän historia, militärhistoria och Södermanlands regemente.

Även mera närliggande sökställen finns, t.ex. Eskilstuna kommun, Stadsarkivet och ABM Eskilstuna. Lantmäteriet "lm.se" kan också vara en källa att använda.

Detta var en kort sammanfattning av de tips Anders Thornström levererade under kvällen, men det kanske finns korn att hämta som kan underlätta i forskningen hemma i stugan.

Bertil Börstell

Stadsarkivet

Jag var med på en visning av stadsarkivets depå. Det var den 25 nov sedan aktivitetsgruppen gått ut med denna möjlighet för föreningens medlemmar att besöka en instution som jag inte tror är så vanlig att besöka. Nåväl, vi fick en väldigt bra genomgång av vilket material de har. En deltagare i "min" grupp fick telefonnumret till stadsarkivet i Stockholm och kunde med hjälp av denna "lilla" hjälp reda ut nästan hela en människas uppväxt.

Som alla vet (?) ligger stadsarkivets depåsal vid Careliigatan 8, i Eskilstuna och ingen annanstans. Varför jag kom med på visningen berodde på att jag var med i släktforskarföreningen.

Jag tycker det var väldigt intressant att göra detta besök, för det visade sig att de

hade mer material än vad till och med jag visste om.

Sorgligt nog fick vi inte göra någon rundvandring, för det var något fel med säkerhetslamporna. Arkivarien (eller vad han nu hade för titel) hade tagit fram intressant material som man kunde söka i.

Om man går in på hemsidan www.eskilstuna.se/historia kommer man direkt till ABM:s webbportal och kan söka efter handlingar som är digitaliserade. Det är bl.a. stadsfullmäktiges protokoll. Deras sakregister är också sökbart.

Adde

Föredrag: Fader okänd

Tisdagen den 25 november infann sig en mängd släktforskare till föredraget av Ragnar Fornö på Contrast. Ämnet var "Fader okänd", något som de flesta av oss förr eller senare stöter på i vår forskning. Föredragshållaren är högstadielärare i Uppsala, med historia och samhällskunskap som undervisningsämnen. Han har varit släktforskare ända sedan tonåren. Här följer ett försök att återge vad vi fick lära oss.

Enligt 1734 års lag straffades lönskaläge (d.v.s. könsumgänge mellan två ogifta) med böter, för mannen tio daler silvermynt och för kvinnan fem. Ifall de inte hade möjlighet att betala kunde böterna bytas ut mot fängelse på vatten och bröd i två veckor för mannen, och för kvinnan hälften, alltså en vecka. Någon teknisk bevisning förekom ju ännu inte, vilket gjorde det lättare för mannen att komma undan. Brottet kallades också för "otidigt sängelag", och föredragshållaren gjorde kommentaren att man egentligen borde kallat det för "tidigt sängelag", och åhörarna skrattade.

Av de böter som domstolen utdömde för lönskaläge gick en del till kyrkan, vilket kan finnas redovisat i räkenskapsböckerna. Serie L, eller möjligen i fattigvårdshandlingar.

Ända till 1864 var det lönskaläge straffbart, och därför man kan hitta en hel del i domböckerna fram till den tiden. I domböckerna finns dock inga register – utom när någon enstaka flitig forskare skrivit sådana – men man kan lämpligen börja med saksöreslängderna, dvs längder över de böter som tilldömts, och där får man en hänvisning till numret på domstolsförhandlingen.

Tingen hölls i regel två gånger om året – vårting och höstting – men fler ting förekommer också på sina ställen, och i städerna hölls tingen kontinuerligt.

Målet kom vanligen upp vid tinget näst efter barnets födelse. Det var länsman som tog upp saken, men det kunde hända att han såg mellan fingrarna och lät saken vara, kanske om han helt enkelt hade mycket att göra.

Det hände också att målet uppsköts till ett senare ting. Kanske ville länsman ta upp målet även om han inte hann genast, kanske nekade mannen och man ville avvakta. Kvinnan åberopade ofta äktenskapslöfte som argument, och ibland kan man också i domboken läsa om gåvor hon fått av den utpekade barnafadern, kanske ett par vantar eller rent av ett kärleksbrev.

Mannen å sin sida kunde svärja sig fri med ed. Men i vissa fall heter det dock exempelvis: "Han gitter inte eden gånga." Det uttalandet visar att han i förväg erkänt att han var barnets far.

Det var inte alltid lätt att fastställa faderskapet. I det gamla bondesamhället sov man ofta många i samma säng, och vem som sovit med vem var inte alltid helt klart. Det finns en uppteckning av ett vittnesmål där två drängar skyller på varandra. En gammal man inkallades som vittne men sa: "Jag är döv och jag ser dåligt och har inte märkt någonting fast alla legat i samma säng!"

Oäkta barn var ganska vanligt. Boken *Horan i bondesamhället* av Jonas Frykman (Carlsson bokförlag 1993, omtryckt 1997) ger en intressant inblick i detta.

Men oäkta börd var ett stigma och en belastning, och den som inte hade gifta föräldrar hade t.ex. svårt att bli hantverkare eller vinna burskap i staden.

Förutom den världsliga makten hade också kyrkan sitt att säga i fråga om oäkta barn. I 1686 års kyrkolag står att prästen skulle föra in "Alle barns, så ächtas, som oächtas, med dheras Föräldrars och Faddrars Namn, födelse- och döpelse Dag, så och Orten ther de födde äro". I kyrkoarkivet finns också strafflängder (Serie G) där anteckningar finns om vem som skall undergå öppen eller hemlig skrift. Detta var en del av det straff som utdömdes av häradsrätten, men effektuerades av kyrkan, s.k. kyrkoplik. Dessas längder är dock långt ifrån alltid bevarade.

Under tiden 1686-1741 förekom öppen skrift, d.v.s. kvinnan som fött ett oäkta barn fick stå eller knäböja på en pall – plikt-pallen eller horpallen – i kyrkan och offentligt ta emot förlåtelse. Detta ändrades 1741 till absolution inne i sakristian, men församlingsborna visste ändå. Ibland lämnade prästen

med avsikt dörren öppen ut till kyrkan för att församlingen skulle höra vad som sades. Vid mitten av 1800-talet kom en variant, då kvinnan kunde göra avbön inför ett par tre församlingsmedlemmar, varpå hon fick lov att gå till nattvarden.

Det hände inte sällan att kvinnor valde att dölja sin graviditet för att sedan döda det nyfödda barnet. Barnamordsplakatet från år 1778 medförde en nyhet som var ämnad att avvärja sådana tragedier: Ogifta mödrar fick nu lov att föda sina barn på okänd ort, och de kunde göra detta utan att uppge vare sig sitt eget eller barnafaderns namn. I detta fall kan det stå i kyrkböckerna att både fader och moder är okänd. Men modern hade möjlighet att lämna uppgifter om barnets börd i ett slutet konvolut (förekommer i kyrkoarkivet som bilaga till födelseboken, serie H III). I de fall där både moder och fader är okända har man alltså här en sista sökmöjlighet.

Kommunerna bildades 1862-1863. Efter 1864 fanns en ny lagstiftning, enligt vilken det var möjligt för kvinnan att stämma mannen för att få barnuppfostringshjälp. Nu var det mest en fråga om underhåll, och antalet faderskapsmål i domböckerna minskade med 70-80%. Om parterna förliktes innan målet togs upp till behandling finns det inte med i domboken, men man har en möjlighet att hitta det i stämningslistor, där även avförda mål finns med, tillsammans med parternas namn och ärende. Begreppet "oäkta" avskaffades.

I vilka dokument hittar man då uppgifterna om "oäkta barn"?

- Kyrkoarkivet. Det hände att barnafadern angavs i lysningsböckerna. Man kan hitta uppgifter i husförhörlängderna. År 1823 kom en bestämmelse om att prästen skulle anteckna, exempelvis i kolumnen Frejd, om han visste vem som var barnafadern. Eventuellt kan man där även finna en hänvisning till tinget. Men år 1894 kom en bestämmelse att denna uppgift bara skulle föras in i husförhörlängden om den utpekade barnafadern gav sitt samtycke.

- Bouppteckningar. Barnafadern kanske erkände barnet som sin arvinge. Alla bouppteckningar är offentliga handlingar, ända fram till i dag.
- Förslutna konvolut. Dessa hade 70 års sekretesstid, men eftersom konvoluten inte användes efter år 1917, så är alla nu tillgängliga. Serie H III.
- Barnmorskedagböcker kan finnas för åren 1881-1955. Ibland finns de kvar på vårdcentralen, men i princip skulle de lämnas in till kommunarkiven (städerna) eller landsarkiven (landsbygden). Dagböckerna gäller mest själva förlossningen, men det kan ibland stå något om faderskap.
- Skilsmässohandlingar. Om mannen varit otrogen kan detta vara anledning till skilsmässa.
- Barnbördshusens förlossningsjournaler.

Några lästips:

- *Släktforskarnas årsbok 1998* innehåller en artikel på 20-30 sidor av Bernhard Granholm. Han bygger sin artikel på 1500 fall.
- *Synd och skam: ogifta mödrar på svensk landsbygd 1680-1880* / Marie Lindstedt Cronberg. Lund 1997.
- *Horan i bondesamhället* / Jonas Frykman, [ny utg.] 1993
- *Arv och anor 1996* (Årsbok för Riksarkivet), två artiklar här.

Birgitta Hörnlund

Medlemsförändringar 2008

Nya medlemmar

Margareta Öberg	Junivägen 8	632 22 Eskilstuna
Gunnar Carlsson	Högvallavägen 37	633 70 Hållsta
Inga Carlsson	Högvallavägen 37	633 70 Hållsta
Maud Ramberg	Olivehällsvägen 17 A	645 42 Strängnäs
Rolf Johansson	Fältspatgången 21	632 34 Eskilstuna
Gun Sundin-Johansson	Fältspatgången 21	632 34 Eskilstuna
Mats Blomberg	Mimergatan 11	633 52 Eskilstuna
Göran Bodin	Tranbärsstigen 7 E	645 43 Strängnäs
Berit Jangblad	Sveavägen 23 A	633 49 Eskilstuna
Sverker Axelsson	Samtingsgatan 7	645 33 Strängnäs
Solveig Magnusson	Strandgatan 2C	633 43 Eskilstuna
Anna Margareta	Risberg Gredby Fäboda 1	645 91 Strängnäs
Agneta Svensson	Lindövägen 19	633 47 Eskilstuna
Bernt Sjöberg	Svengrensgatan 7 A	632 27 Eskilstuna
Annelie Holmström	Orrvägen 2	647 93 Mariefred
Michael Jernström	Mellangården Rosöga By	645 91 Strängnäs
Ingrid Bergqvist	Hospitalsgatan 13	645 30 Strängnäs

Avlidna medlemmar som kommit till styrelsens kännedom

Catarina Andersson	Vallavägen 22	643 43 Ärla
--------------------	---------------	-------------

Kalendarium

Dag	Veckodag	Klockan	Aktivitet
23 feb	Mån	18:30	Föredrag: "Giftermål förr och nu" av Gunvor Hjertröm på Contrast
4 mars	Ons	18:00	Föredrag: Bakom en tavla med Margareta Bergqvist i ABF-lokalen i Strängnäs
7 mars	Lör	10:00 och 12:00	Tema: Vad var Storskifte och Laga skifte och vad innebar detta. F.d. lantmätaren Kenneth Engvall i Eskilstunalokalen
14 mars	Lör	11:00-	ABM-dagen på biblioteket i Eskilstuna
21 mars	Lör		Släktforskningens dag
28 mars	Lör	13:00	Årsmöte Munktellmuseet
30 mars	Mån	18:00	Föredrag: Valloner, vilka var de. På Contrast
25 apr	Lör	09:30-14:30	Temadag resa: se närmare vår hemsida
26-27 sept	Lör-sön		Leksandresa: se närmare vår hemsida

Bakom en tavla!

Trevligt föredrag i ABF-lokalen i Strängnäs
4 mars kl. 18:00

Bakom en broderad tavla! Margareta Bergqvist talar och berättar.

Välkomna!

Hur presenterar vi resultatet av våra forskarmödor?

Alla släktforskare samlar idogt uppgifter: födda, vigda, döda om vår släkt. Vi samlar och lägger på hög som hamstrar, fast inte i kinderna som de utan i våra olika släktforskarprogram eller på gammaldags vis i pärmar. I bästa fall delar vi med oss till andra forskare direkt eller via Disbyt där någon annan kan hitta en gemensam ana.

Hur ska man presentera det man funnit om släkten? Någon kanske skriver en artikel till en medlemstidning, en annan en bok men med den digitala utvecklingen har andra medier än de tryckta utökat möjligheterna. Man kan göra på ett nytt och annat sätt som Sven Kullman, vår tidigare ordförande, visade i föreningslokalen hos ABF i Strängnäs den 12 november 2008. Med hjälp av dator, dataprojektor och det vanliga presentationsprogrammet PowerPoint som bl. a. ingår i Office som de flesta har i sin dator fick ett tjugotal intresserade se och höra om en del av hans forskningsresultat. Det var väldigt roligt och intressant det han hade att förtälja. Jag inspirerades dels av sättet att presentera uppgifterna, det pedagogiska uppbygget och hur han visade var han hittat allt. För det var alltså "kött på benen", inte de traditionella tabellerna som vi tar fram ur programmen och som är jättebra när man ska dela med sig till andra forskare.

Tabeller i all ära men en redovisning i berättelsens form är mycket lättare att ta till sig om man inte är van släktforskare. Och allt blir ju mycket mer levande med foton som

illustrerar vad man kommit fram till. Alla har kanske inte lika spännande forskningsrön som Sven att redovisa men de flesta har eller kan hitta foton på personer, hus, gravstenar, skolbetyg m.m., och vips har man grunden för en bildföreläsning.

Det vore kanske något för föreningen att satsa på en kurs i användningen av PowerPoint? Sedan skulle frågan om föredrag vara löst för flera år framåt för alla har verkligen något att berätta om sina anor och tycker man det är jobbigt att skriva en berättelse så brukar det inte vara lika svårt muntligt, det vet alla som ofrivilligt fått ta del av någons forskarmöda. I någon handledning för släktforskare vill jag minnas att jag läst att man inte ska tvinga på arkiv- och bibliotekspersonal de fantastiska uppgifter man just hittat. Men andra forskare vill nog gärna veta vad Du hittat och det blir mycket roligare och enklare med hjälp av PowerPoint.

Jag hoppas att vi alla tar till oss Svens exempel och jag tar för givet att han håller samma bildföreläsning för Eskilstunaborna, för det är väl inte bara här i Strängnäs vi är så lyckligt lottade?

Margareta Bergqvist

Nyheter i lokalen

Vi har nu installerat CD:n "Begravda i Sverige" på datorerna i lokalen. På skivan finns främst aktiva gravar som man kan söka bland men även gavrätter. Det finns t.ex många gamla gravar i Mariefred.

Besök gärna lokalen och passa på och sök i CD:n.

Addé

Utdrag ur en dagbok

Som vanligt mellan jul- och nyårshelgerna åkte jag förra året upp till Släktforskarnas hus i Leksand. Här kommer ett litet utdrag ur min logg:

Sön 28 dec:

När jag åkte med tåg dit upp, var det omkring 5 grader kallt och gnistrande snö. Eftersom det redan var mörkt ute (åkte 17.52) kunde jag bara ana mig till var snögränsen gick. Jag tror att den just då gick någonstans mitt emellan Hedemora och Säter. Vi hade då fått lite ”puder”, men jag kallade de inte snötäcke. Jag hade tidigare gånger gjort det misstaget att inte ta med mig tofflor. Men eftersom jag är scout, så hade jag då lärt mig enligt devisen ”learning by doing” alltså lära genom att göra misstag. Så jag tog med dem i år, och det var tur.

På tåget upp planerade jag för mina studier. När jag så kom fram till Leksand gick jag ut till Hotell Moskogen där jag skulle bo. På vägen ut dit såg jag bl. a Stora och Lilla Björn, Orion och hans bälte mm. Det var alltså stjärnklart när jag kom upp dit.

Mån 29 dec:

På natten mot måndagen hade jag ganska svårt att sova. Det berodde på att jag alltid har svårt första natten att sova i en ny säng. Som jag såg det var jag i stort sett ensam däruppe då. Ibland tycker jag att det är trevligt att åka ensam, och ibland tillsammans. Jag började med att granska mina tidigare uppgifter på mormors sida.

På kvällen gick jag som vanligt in till Leksand för att äta. Jag tyckte det var ganska kallt. Och när jag såg termometern på Sparbanken i Leksand förstod jag att så var fallet. För den visade -19° grader!! Men det var vackert ute såg jag. Alla träd var vita av hög luftfuktighet.

Tis 30 dec:

Jag hade tidigare lämnat in en uppdragsforskning (det gjorde jag i samband med att föreningen var där i höstas.) Det gällde en person på farmors sida, som jag ville få professionell hjälp med. De hade varit till stor hjälp för mig. Jag lyckades till slut koppla samman denna person med senare anor.

På lunchen gick jag in till Leksand. Det var riktigt varmt då. Termometern visade bara -10° grader. Sedan åkte jag tåg hem.

Adde

Skynda till lokalen och fynda.

För att minska ner vårt lager så **REA:**r vi ut en hel del böcker och CD-skivor som finns i lokalen på Dambergsgatan.

Medlemskort

Med tidningen medföljer ett Medlemskort!

Fyll i medlemsnummer och namn. Medlemsnumret ser Ni på adressetiketten. Huvudmedlemmen (A) och familjemedlemmen (F) har samma nummer med bokstaven A eller F efter. Vid vissa av våra arrangemang, t.ex. vid föredrag där vi har inhyrda föredragshållare, kommer entré-avgiften att vara lägre för medlem vid **uppvisande** av medlemskortet.

Richard Attered

Föredrag på Contrast

23 februari kl. 18.30

Ämne: Giftermål förr och nu.

- Den rättsliga inverkan vid giftermål under 1300 år
- Orsak och verkan vid giftermål
- Seder och bruk vid giftermål

Föredragshållare: Gunvor Hjertström, f.d. förbundssekreterare på Släktforskarförbundet och aktiv släktforskare.

30 mars kl. 18.30

Ämne: Valloner

- Varifrån kom de
- Varför kom de hit vad gjorde de här
- Järnhistoria – Vallonsmide
- Livet på bruken
- Valloner och släktforskning

Föredragshållare: Stig Geber, Sällskapet Vallonättlingar.

Temadag i släktforskarlokalen, Dambergsgatan

7 mars kl. 10.00 och 12.00

Tema: Vad var Storskifte och Laga skifte och vad innebar detta.

F. d. Lantmätaren Kenneth Engvall informerar.

-Hur hittar man kartor på nätet.

Temadag resa

Lördag 25 april kl. 9.30 – 14.30 (se närmare vår hemsida)

Resa till Forsby kalkbrott med information om kalklinbanan och kalkbrottet. **Bertil Rättzén** berättar om kalkbrottet och om bygden mot Julita och Österåker.

Resan fortsätter till Häfla Bruk och hammarsmedjan, där vi blir guide av kunniga personer.

Vi får se och berättat om

- Hur man bodde
- Hur man levde
- Klensmide
- Rangordningen på bruket och vad det innebar
- Hammarsmedjans påverkan på bygden i övrigt

Anmälan till Karl-Inge Karlberg tel: 016-25 257 eller e-postadress: karlberg.skjulsta@telia.com senast den **8 april**.

Kostnad: 150 kr insättes på ESSF.s plusgiro **73 81 41 – 1** i samband med anmälan.

Medtag fikakorg eller dylikt.

Sörmländska Släktforskararmässan 2009

den här gången i **Eskilstuna**

<http://slaktforskararmassan.essf.se/>

Lördag den 17 oktober kl 9.00 – 17.00

i Munktellmuseet

Utställare från sörmländska släktforskarföreningar
och från rikstäckande föreningar finns på plats.

Företag som erbjuder spännande och intressanta
produkter för släktforskaren finns representerade.

Föredrag kommer att hållas i mässhallen.

Hjärtligt välkommen till en spännande dag
tillsammans med

Nyköping-Oxelösunds
Släktforskarförening

Katrineholm-Flen-Vingåkers
Släktforskarförening

Eskilstuna-Strängnäs
Släktforskarförening